

Регіональне управління та місцеве самоврядування

УДК 342.3:352.4(477)

Голобородько Тетяна Василівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет*

Holoborodko Tetiana

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Accounting, Taxation, Public Governance and Administration*

Kyryvyi Rih National University

ORCID: 0000-0002-9289-8932

Адамовська Вікторія Сергіївна

*кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри
обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет*

Adamovska Viktoria

*PhD in), Associate Professor, Head of the Department of
Accounting, Taxation, Public Management and Administration*

Kyryvyi Rih National University

ORCID: 0000-0001-8911-1388

Архипенко Світлана Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет*

Arkhypenko Svitlana

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Accounting, Taxation, Public Governance and Administration*

Kyryvyi Rih National University

ORCID: 0000-0001-6403-7556

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ: КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ТА ФІНАНСОВІ
МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ**

**REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF LOCAL SELF-
GOVERNMENT DEVELOPMENT: CONSTITUTIONAL FOUNDATIONS
AND FINANCIAL POSSIBILITIES FOR EFFECTIVE ADMINISTRATIVE
MANAGEMENT**

Анотація. У статті систематизовано основи нормативно-правового регулювання розвитку місцевого самоврядування. Встановлено, що правові основи місцевого самоврядування визначаються різними рівнями нормативних актів: міжнародним, регіональним та місцевим.

В Україні питання місцевого самоврядування регулюються широким спектром нормативно-правових документів. Основні з них включають Конституцію України та Закон про місцеве самоврядування.

Розглянуто визначення поняття «місьцеве самоврядування», зокрема представлене в Конституції України, Законі про місцеве самоврядування, Європейській хартії місцевого самоврядування та Всесвітній Декларації місцевого самоврядування, що підкреслюють право територіальної громади, спроможність органів місцевого самоврядування та обов'язок місцевих

органів влади вирішувати питання місцевого значення та регулювати державні справи на місцевому рівні в інтересах місцевого населення.

Розглянуто компетенції органів місцевого самоврядування, успішна реалізація яких вимагає від них ефективного використання сучасних адміністративних механізмів, включаючи належну матеріальну та фінансову підтримку, для забезпечення розвитку територіальної громади.

Запропонували модель реальної здатності органів місцевого самоврядування забезпечувати розвиток територіальної громади з використанням сучасних механізмів адміністративного менеджменту та фінансового забезпечення, яка ґрунтується на принципах стратегічного планування, ефективного управління ресурсами, співпраці та партнерства, інноваційних рішень та технологій, фінансового забезпечення.

Досліджено джерела фінансування та матеріальної підтримки, які додатково можуть залучати органи місцевого самоврядування. До таких джерел належать місцеві запозичення, розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів, грантові джерела, публічно-приватне партнерство та добровільні та благодійні внески. Ці додаткові ресурси дозволяють залучати фінансування для реалізації інвестиційних проєктів, підвищувати дохідну частину місцевого бюджету та фінансувати соціально-економічний розвиток місцевих громад.

Ключові слова: місцеве самоврядування, конституційні основи, нормативно-правове регулювання, фінансове забезпечення, адміністративний менеджмент.

Summary. The article systematizes the foundations of normative-legal regulation of local self-government development. It establishes that the legal basis of local self-government is determined by various levels of regulatory acts:

international, regional, and local.

In Ukraine, the issues of local self-government are regulated by a wide range of normative-legal documents. The main ones include the Constitution of Ukraine and the Law on Local Self-Government.

The definition of "local self-government" is considered, particularly as presented in the Constitution of Ukraine, the Law on Local Self-Government, the European Charter of Local Self-Government, and the World Declaration on Local Self-Government. These documents emphasize the right of the territorial community, the capacity of local self-government bodies, and the obligation of local authorities to address local matters and regulate state affairs at the local level in the interests of the local population.

The competences of local self-government bodies are examined, and their successful implementation requires effective use of modern administrative mechanisms, including adequate material and financial support, to ensure the development of the territorial community.

A model is proposed for the actual ability of local self-government bodies to ensure the development of the territorial community through the use of modern administrative management mechanisms and financial support. This model is based on the principles of strategic planning, efficient resource management, cooperation and partnership, innovative solutions and technologies, and financial support.

The sources of funding and material support that local self-government bodies can additionally mobilize are explored. These sources include local borrowing, placement of temporarily available funds of local budgets in banks, grant sources, public-private partnerships, voluntary and charitable contributions. These additional resources enable the mobilization of financing for investment projects, increase the revenue part of the local budget, and finance the socio-economic development of local communities.

Key words: *local self-government, constitutional foundations, regulatory and legal regulation, financial provision, administrative management.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нормативно-правові основи регулювання місцевого самоврядування визначаються Конституцією країни та відповідними законодавчими актами. Вони закріплюють принципи, права та обов'язки органів місцевого самоврядування, а також встановлюють межі їхньої компетенції. Конституційні норми надають місцевим органам самоврядування право управляти справами, що належать до їхньої територіальної громади, забезпечуючи таким чином децентралізацію влади та розвиток території.

Однак, розвиток місцевого самоврядування стикається з рядом викликів, які можуть ускладнити ефективний адміністративний менеджмент. Деякі з них включають фінансові обмеження. Місцеві органи самоврядування залежать від державних трансфертів і податкових надходжень, що може призводити до обмеження їхніх можливостей у фінансуванні розвитку та виконанні своїх функцій. Зазначене в свою чергу впливає на те, що місцеві органи самоврядування мають недостатню адміністративну потужність.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціллю даної статті є визначення основ нормативно-правового регулювання розвитку місцевого самоврядування, зосередження уваги на конституційних основах його функціонування та виявлення викликів, які стоять на шляху до досягнення ефективного адміністративного менеджменту. При цьому буде приділено увагу питанню фінансової та матеріальної основи місцевого самоврядування, яка є ключовим чинником для успішного функціонування і розвитку громад. Дослідження буде зосереджене на виявленні можливих

шляхів покращення фінансової автономії місцевого самоврядування для реалізації ефективних стратегій адміністративного менеджменту для забезпечення сталого розвитку територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень вказує на важливість нормативно-правового регулювання розвитку місцевого самоврядування для забезпечення ефективного адміністративного менеджменту. Науковці досліджують конституційні основи місцевого самоврядування, зокрема правові акти, які визначають його принципи, обов'язки та повноваження. Конституційні основи ставлять в центрі уваги права територіальної громади та важливість спроможності органів місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення та регулювати державні справи на місцевому рівні.

Також було проведено дослідження правових основ щодо фінансових можливостей для ефективного адміністративного менеджменту в контексті місцевого самоврядування. Дослідники аналізували різні аспекти фінансування місцевого самоврядування, включаючи прибуткову частину місцевих бюджетів, додаткові джерела фінансування та роль цих ресурсів у розвитку місцевих територій. Особлива увага приділялася питанням фінансової децентралізації та створенням ефективної системи фінансування для забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

Виклад основних результатів дослідження. Правові основи місцевого самоврядування розглядаються в залежності від суб'єктів, які визначають принципи і норми муніципального права. Виділяють акти: міжнародного, державного (національного), місцевого (локального) рівня [13, с. 67].

До основних нормативно-правових документів щодо регулювання місцевого самоврядування міжнародного рівня відносять:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Цей документ,

прийнятий Радою Європи, містить основні принципи та стандарти, які стосуються місцевого самоврядування. Він розглядає права та повноваження місцевих органів влади та забезпечує захист їх автономії [7].

2. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування. Цей документ, прийнятий Організацією Об'єднаних Націй, наголошує на важливості місцевого самоврядування як основи демократії та засуджує будь-яке втручання у справи місцевих органів влади [1].

Основні національні нормативно-правові акти, що регулюють питання місцевого самоврядування національного рівня та їх характеристика представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні нормативно-правові документи, що регулюють питання місцевого самоврядування в Україні

Нормативно-правовий документ	Характеристика
Конституція України від 28 червня 1996 року [10]	Основний Закон України
Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР [24]	Цей Закон відповідно до Конституції України визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р [32]	Схвалює Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні
Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII [16]	Цей Закон регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад.
Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня	Цей Закон регулює правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування, визначає

Нормативно-правовий документ	Характеристика
2001 року № 2493-III [28]	загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування.
Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII [30]	Цей Закон визначає статус (права, обов'язки і відповідальність) народного депутата України у Верховній Раді України та за її межами, встановлює правові і соціальні гарантії здійснення народним депутатом України своїх депутатських повноважень.
Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 року № 2625-III № 2790-XII [26]	Цей Закон визначає правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення.
Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII № 2790-XII [18]	Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.
Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР [22]	Цей Закон регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів.
Про місцеві вибори: Закон України від 14 липня 2015 року № 595-VIII [25]	Закон втратив чинність, крім положень щодо організації та проведення повторних, проміжних, додаткових виборів і заміщення депутатів, обраних у багатомандатному виборчому окрузі, повноваження яких достроково припинені, що діють до наступних чергових або позачергових виборів депутатів місцевих рад, на підставі Кодексу № 396-IX від 19.12.2019, ВВР, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48
Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI [17]	Цей Закон визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес.
Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII [29]	Цей Закон визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю.
Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII [19]	Цей Закон визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлює особливості відновлення

Нормативно-правовий документ	Характеристика
	регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України.
Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [2]	Бюджетним кодексом України регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, і питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства, а також визначаються правові засади утворення та погашення державного і місцевого боргу.
Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [14]	Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

В Україні питання місцевого самоврядування регулюються широким спектром нормативно-правових документів, основними з яких є Конституція України, яка встановлює загальні принципи і норми місцевого самоврядування, а також Закон про місцеве самоврядування, що визначає основні положення та принципи організації та функціонування місцевих органів влади.

До локальних нормативно-правових актів можна віднести статути територіальних громад, рішення, які прийняті на місцевих референдумах і зборах громадян, регламенти місцевих рад, положення про символіку територіальної громади та інші акти, які приймаються органами і посадовими особами місцевого самоврядування. Правовий статус місцевого самоврядування у містах Києві та Севастополі, Автономній Республіці Крим визначається згаданими актами з особливостями, передбаченими законами про міста Київ і Севастополь [13].

Місцеве самоврядування передбачає самостійне регулювання та управління питаннями місцевого значення в межах законодавства (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення сутності поняття «місцеве самоврядування» в нормативно-правових документах

№ з/п	Автор	Визначення
1.	Конституція України [10]	Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України
2.	Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [24]	Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України
3.	Європейська хартія місцевого самоврядування [7]	Місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення.
4.	Всесвітня Декларація місцевого самоврядування [1]	Право та обов'язок місцевих органів влади регулювати й вести державні справи під свою особисту відповідальність та в інтересах місцевого населення

Відмінності визначень місцевого самоврядування в нормативно-правових документах полягають у тому, що Конституція України [10] та Закон про місцеве самоврядування [24] наголошують на праві та реальній здатності територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, в той час як Європейська хартія місцевого самоврядування [7] акцентує увагу на праві та спроможності органів місцевого самоврядування регулювати та управляти публічними справами місцевого значення, а Всесвітня Декларація місцевого самоврядування [1] вказує на право та обов'язок місцевих органів влади регулювати й вести державні справи.

Теоретичні порівняння показують, що місцеве самоврядування повинно

бути поєднанням права територіальної громади, спроможності органів та обов'язку місцевих органів влади вирішувати питання місцевого значення та регулювати державні справи на місцевому рівні в інтересах місцевого населення.

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через органи місцевого самоврядування управляють майном, затверджують програми розвитку, бюджети та податки, проводять референдуми та контролюють діяльність комунальних підприємств. Обласні та районні ради затверджують програми розвитку областей та районів, бюджети і контролюють їх виконання, а також вирішують інші питання, передбачені законом (рис. 1).

Реалізація цих компетентностей потребує реальної здатності органів місцевого самоврядування забезпечувати розвиток територіальної громади за допомогою сучасних механізмів адміністративного менеджменту, що потребують достатню матеріальну та фінансову основу.

Під адміністративним менеджментом у системі менеджменту органів державної влади розуміють функціональний підвид менеджменту, який має специфічні ознаки управлінської діяльності, відмінні від інших видів управління всередині трудового колективу цих органів, що двовекторно направлений на вирішення зовнішніх організаційних завдань і на забезпечення ефективності роботи органів державної влади в умовах динамічного зовнішнього середовища [11, с. 27].

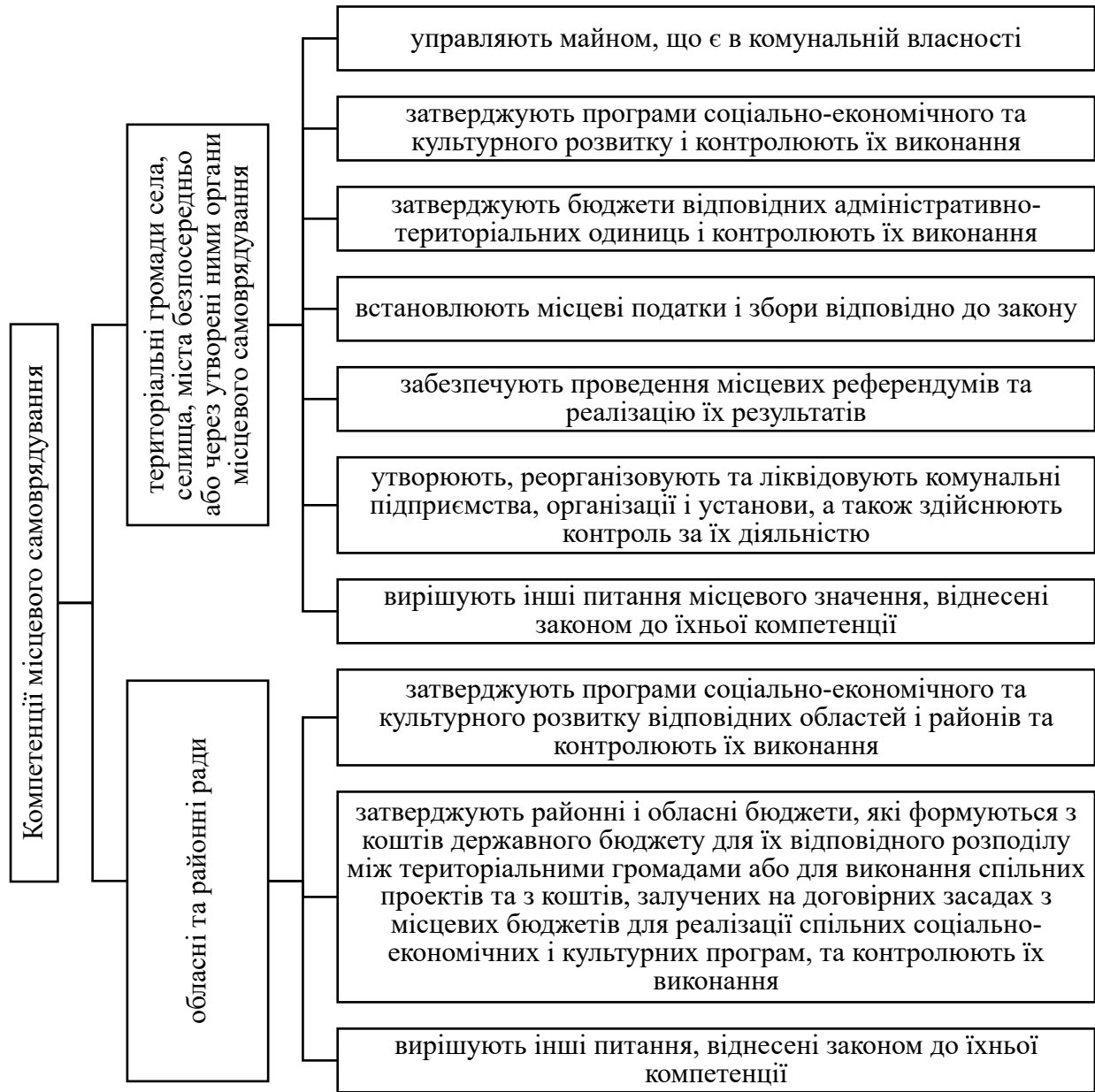

Рис. 1. Компетенції місцевого самоврядування

Джерело: побудовано за [10]

Адміністративний менеджмент в контексті державної влади означає спеціальний вид управління, який має свої особливості. Він стосується органів державної влади і спрямований на вирішення зовнішніх завдань і покращення ефективності їх роботи в змінних умовах. Одним з важливих аспектів адміністративного менеджменту є фінансове забезпечення реалізації

компетенцій місцевого самоврядування. Це означає, що для того, щоб місцеві органи самоврядування здійснювали свої функції та виконували повноваження, їм необхідні не лише відповідні повноваження, але й достатні фінансові ресурси. Фінансування місцевого самоврядування допомагає забезпечити здійснення різних програм, проектів та послуг на місцевому рівні. Від ефективного адміністративного менеджменту залежить раціональне використання фінансових ресурсів, їх адекватне розподіл між різними сферами та завданнями місцевого самоврядування, а також контроль за їх використанням для досягнення поставлених цілей.

Модель реальної здатності органів місцевого самоврядування забезпечувати розвиток територіальної громади з використанням сучасних механізмів адміністративного менеджменту та фінансового забезпечення ґрунтується на декількох основних принципах (рис. 2).

Використання сучасних механізмів адміністративного менеджменту та фінансового забезпечення дозволяє органам місцевого самоврядування ефективно виконувати свої функції щодо розвитку територіальної громади. Це сприяє зміцненню соціально-економічного потенціалу та підвищенню якості життя мешканців.

Стратегічне планування

- Органи місцевого самоврядування повинні розробляти стратегії та плани розвитку території, враховуючи потреби та пріоритети громади. Ці стратегії мають бути цілеспрямованими, відповідати соціальним, економічним, екологічним та культурним аспектам розвитку території, враховуючи наявні фінансові можливості.

Ефективне управління ресурсами

- Сучасні механізми адміністративного менеджменту допомагають органам самоврядування ефективно управляти ресурсами, такими як людські, фінансові та матеріальні ресурси. Це включає раціональне розподіл бюджетних коштів, оптимізацію використання існуючих ресурсів та пошук додаткових джерел фінансування для реалізації проектів розвитку.

Співпраця та партнерство

- Органи місцевого самоврядування повинні підтримувати активну співпрацю з різними стейкхолдерами, включаючи громадян, громадські організації, бізнес-середовище та інші адміністративні структури. Це допомагає залучати ресурси, експертизу та інновації для спільного розвитку території.

Інноваційні рішення та технології

- Застосування сучасних технологій та інноваційних рішень може значно підвищити ефективність управління територією. Це можуть бути електронні системи урядування, цифрові рішення для поліпшення комунікації з громадянами, використання відкритих даних для прийняття рішень, цифрові платформи для залучення інвестицій та інше.

Фінансове забезпечення

- Ефективне фінансове планування та управління є важливою складовою успішного розвитку території. Органи місцевого самоврядування повинні ретельно аналізувати фінансові ресурси, залучати додаткові інвестиції, створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу та залучення інвесторів.

Рис. 2. Принципи, на яких ґрунтується модель реальної здатності органів місцевого самоврядування забезпечувати розвиток територіальної громади з використанням сучасних механізмів адміністративного менеджменту та фінансового забезпечення

Джерело: розробка авторів

Таким чином, реальна здатність органів місцевого самоврядування забезпечувати розвиток територіальної громади використовуючи сучасні механізми адміністративного менеджменту, не може бути досягнута без наявності відповідної матеріальної та фінансової бази.

Фінансова та матеріальна основа місцевого самоврядування в Україні, визначена Конституцією України, представлена на рис. 3.

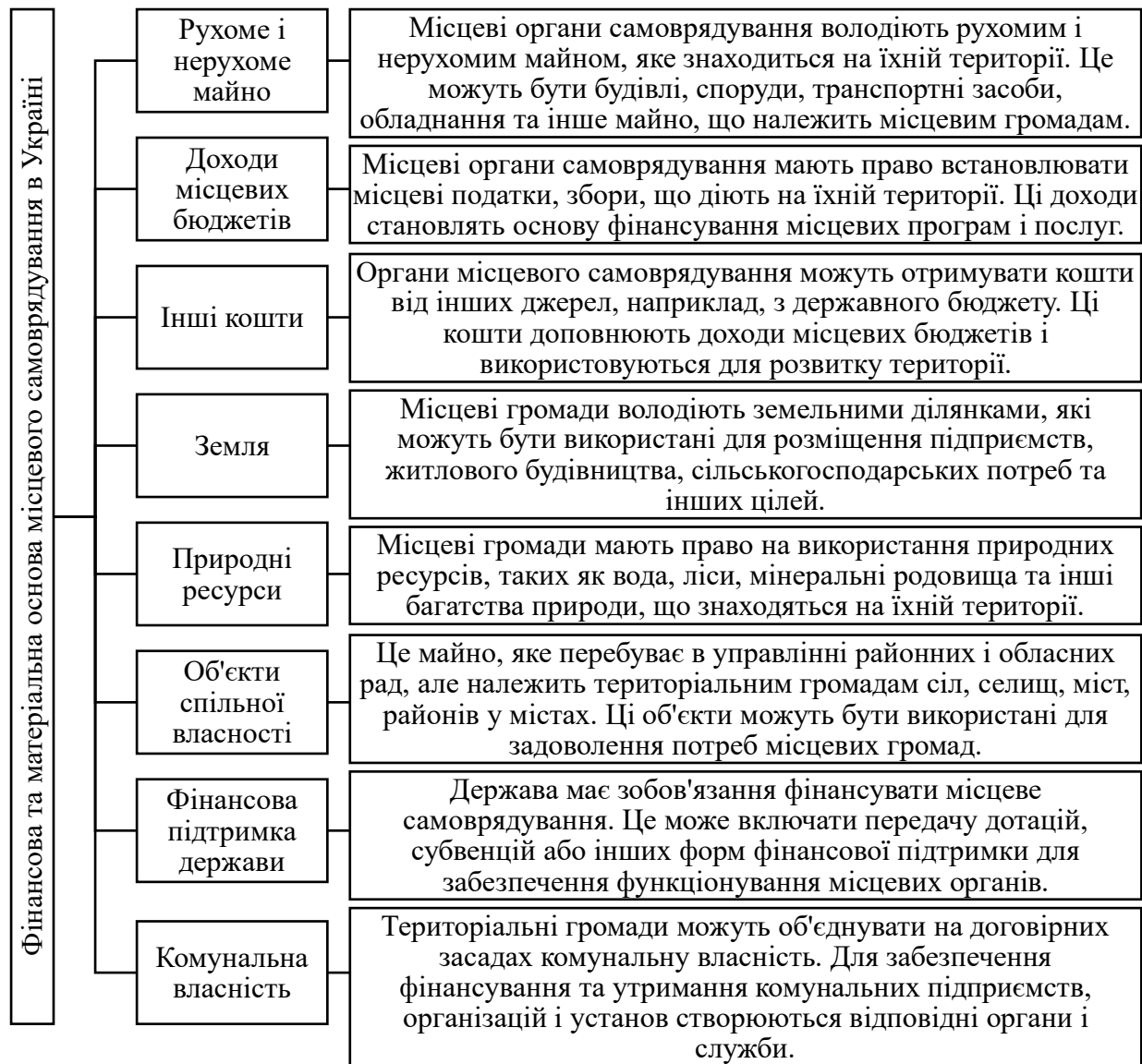

Рис. 3. Фінансова та матеріальна основа місцевого самоврядування в Україні

Джерело: систематизовано за [10]

Держава також може передавати органам місцевого самоврядування окремі повноваження органів виконавчої влади. Фінансування здійснюється у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету певних загальнодержавних податків. Крім того, держава може передавати органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності для забезпечення реалізації їхніх повноважень

[10].

Саме ці ресурси дозволяють органам місцевого самоврядування ефективно використовувати інструменти адміністративного менеджменту, планувати розвиток та реалізовувати стратегічні цілі в інтересах місцевої громади. Такий поєднаний підхід, який об'єднує концепції самоврядування та адміністративного менеджменту, сприяє ефективному розвитку територіальної громади та покращенню якості життя її мешканців.

Окрім зазначених, органи місцевого самоврядування можуть використовувати інші джерела фінансування та матеріальної підтримки, які не заборонені нормативно-правовими документами, представленими в табл. 1. Серед таких джерел:

1. Місцеві запозичення – це можливість залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проєктів. Додатковий ресурс, акумульований від здійснення запозичення, варто використовувати для капіталовкладення, а не для фінансування поточних витрат, що дасть змогу забезпечити отримання економічного ефекту від вкладених коштів [9, с. 129-130]. До основних нормативно-правових документів, які регулюють питання місцевих запозичень відносяться Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [27], Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень» [20].

2. Розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на депозитних рахунках у банках для отримання доходів з включенням їх до доходної частини місцевого бюджету. Альтернативою використанню тимчасово вільних коштів загального фонду місцевих бюджетів може стати їх розміщення шляхом покупки державних цінних паперів [8, с. 113]. Розміщення тимчасово вільних коштів органами місцевого самоврядування регулюється Постановою КМУ «Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних

коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках» [21].

3. Сьогодні в Україні часто мають вирішальне значення для фінансування різноманітних проєктів у сфері місцевого розвитку саме грантові джерела. Грантові кошти також нерідко виконують супровідну та підтримуючу функцію щодо інших джерел фінансування, зокрема інвестицій чи кредитів міжнародних фінансових організацій. Грантові ресурси – ресурси, надані для фінансування потреб місцевого розвитку у вигляді міжнародної технічної допомоги, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків та пожертв [4, с. 73-74].

Грантовими інструментами є: міжнародна технічна допомога (МТД), грантові програми, проєкти корпоративної соціальної відповідальності.

Міжнародна технічна допомога – ресурси та послуги, які відповідно до міжнародних договорів надають донори на безоплатній і безповоротній основі з метою підтримки розвитку країни. МТД можна залучати у вигляді: майна, перелік якого визначають у програмах і проєктах МТД, прав інтелектуальної власності, фінансових ресурсів в іноземній валюті або національній валюті, інших ресурсів, не заборонених законодавством. У рамках МТД можливо отримати важкодоступні (а іноді й унікальні) ресурси, наприклад спеціальне обладнання, консультації першокласних експертів тощо.

Грантові програми – це сукупність фінансових ресурсів, які отримувачам надають безповоротно для реалізації соціального проєкту, благодійної програми, проведення наукових досліджень, навчання або ж підвищення кваліфікації та інших суспільно корисних цілей із обов’язковим етапом звітування щодо їх використання на визначені цілі. Гранти, так само як і міжнародна технічна допомога, можуть надавати у вигляді майна, робіт чи послуг, а також фінансових ресурсів (проте переважає майно та грошова форма).

Проекти корпоративної соціальної відповідальності – це відповідальність корпорацій за прямий та опосередкований вплив на економічну, екологічну й соціальну системи, у які вони вбудовані. Найчастіше КСВ має досить обмежений фокус (наприклад, лише сфера освіти, здоровий спосіб життя чи охорона природи) відповідно до внутрішньої політики та розпоряджень корпорації [12, с. 8-9].

Щодо залучення міжнародних грантів, то правове регулювання реалізується відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [23], Постанови КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» [31], Постанови КМУ «Деякі питання фінансування програм та проектів регіонального розвитку» [6].

4. Публічно-приватне партнерство володіє значним потенціалом вирішення широкого спектру завдань, пов'язаних із: реалізацією стратегічних цілей розвитку сфер, територій, громад на основі формуванням взаємовигідного співробітництва держави, органів місцевого самоврядування, підприємницьких структур; залученням, об'єднанням і забезпеченням ефективного використання різних видів ресурсів; інвестиційно-інноваційним забезпеченням реалізації пріоритетів суспільного розвитку; активізацією ролі приватного капіталу у процесах цілеорієнтованих суспільних перетворень; запровадженням прогресивних технологічних підходів до розв'язання назрілих проблем; пошуком оптимальних варіантів узгодження цілей виходячи з критеріїв соціальної й економічної ефективності; розподілом інвестиційного ризику між інституціями публічного й приватного секторів; розвитком соціальної відповідальності бізнесу [3, с. 28-29]. Щодо правового регулювання, то Законом України «Про державно-приватне партнерство» визначено організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на

договірній основ [15].

5. Потенціал добровільних та благодійних внесків містить значні резерви у залученні добровільних та благодійних внесків населення та суб'єктів господарювання до місцевого бюджету, з метою капітальних видатків на покращення соціальної інфраструктури населеного пункту, його благоустрою (наприклад, витрати на ілюмінації на новорічні свята центральних площ міст у зарубіжних країнах забезпечують за рахунок благодійних внесків до місцевого бюджету населення та підприємців) [5, с. 75]. Особливості відносин дарування та пожертви й загальний порядок укладання відповідних договорів визначено Цивільним кодексом України [33].

Таким чином органи місцевого самоврядування можуть залучати інвестиції від приватних інвесторів для реалізації проектів розвитку на своїй території, отримувати гранти від міжнародних організацій, укладати угоди про співробітництво з підприємствами та організаціями для отримання додаткових фінансових ресурсів або матеріальних благодійних внесків. Ефективний адміністративний менеджмент в цьому контексті має велике значення, оскільки від нього залежить здатність органів місцевого самоврядування залучати та управляти додатковими ресурсами. Здійснення ефективного фінансового планування, прозорого управління бюджетними коштами, а також налагодження системи контролю та відповідальності є ключовими аспектами успішного функціонування та розвитку органів місцевого самоврядування, а також забезпечення стабільності їх фінансової та матеріальної основи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Нормативно-правове регулювання розвитку місцевого самоврядування засноване на різних рівнях нормативних актів, які включають міжнародні документи, національні закони та локальні акти. Україна має широкий спектр нормативно-правових документів, зокрема Конституцію та

Закон про місцеве самоврядування, які визначають принципи, права і обов'язки місцевих органів влади. Кодекси, такі як Бюджетний кодекс і Податковий кодекс, регулюють фінансові аспекти самоврядування. Успішна реалізація компетенцій місцевого самоврядування потребує ефективного адміністративного менеджменту і фінансової підтримки. Додаткові джерела фінансування, такі як місцеві запозичення, гранти та публічно-приватне партнерство, допомагають залучати ресурси для розвитку місцевих громад. Забезпечення фінансової та адміністративної підтримки є важливими аспектами ефективного функціонування і розвитку місцевого самоврядування.

Література

1. Declaration on Local Self-Government: UN. Economic and Social Council. 1987, 1st sess. : New York. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/156504> (дата звернення: 23.05.2023).
2. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 23.05.2023).
3. Васіна А. Підвищення ефективності публічного управління з використанням потенціалу партнерства. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів*: Матеріали доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Тернопіль, 4 травня 2023 року. Тернопіль, 2023. С. 27-30. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48083/1/ZBIRNIK_2023_%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_04_05_2023.pdf#page=27 (дата звернення: 26.05.2023).
4. Ватаманюк-Зелінська У. З., Мацей К. П. Фінансово-економічна база місцевих бюджетів як запорука стабільного регіонального розвитку.

- Інноваційна економіка*. 2023. 1. С. 71-78. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1016/1108> (дата звернення: 26.05.2023).
5. Дем'янчук О. І. Теоретичні основи фінансового потенціалу місцевих бюджетів та його складові. *Наукові записки*. Сер.: Економіка. 2012. 20. С. 73-75. URL: http://eprints.oa.edu.ua/1571/1/NZ_Vyp_20.pdf#page=73 (дата звернення: 26.05.2023).
 6. Деякі питання фінансування програм та проектів регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 16.11.2016 № 827. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
 7. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 23.05.2023).
 8. Жваненко С. А., Ледовська Л. В. Діяльність банківських установ у сфері залучення додаткових джерел фінансування громад. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 108–113. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5109&i=18> (дата звернення: 26.05.2023).
 9. Коваль В. Забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад: досвід країн ЄС. *Світ фінансів*. 2022. 2(71). С. 119-132. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45829> (дата звернення: 26.05.2023).
 10. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 23.05.2023).
 11. Кривокульська Н. Адміністративний менеджмент у системі менеджменту органів державної влади. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2013. № 1. С. 22-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_1_5 (дата звернення: 25.05.2023).

12. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник : у 5 част. / Н. Балдич та ін.; Федерація канадських муніципалітетів / Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст». К., 2020. Част. 5: Грантові інструменти фінансування МЕР. 64 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/605/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_5.pdf (дата звернення: 26.05.2023).
13. Моргун В.В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави.* Харків, 2018. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/28.pdf (дата звернення: 23.05.2023).
14. Податковий кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 23.05.2023).
15. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
16. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
17. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
18. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18-Text> (дата звернення: 23.05.2023).

19. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 23.05.2023).
20. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік від 16.02.2011 № 110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/110-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
21. Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 12.01.2011 № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
22. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
23. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
24. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
25. Про місцеві вибори: Закон України від 14 липня 2015 року № 595-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
26. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 року № 2625-III № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
27. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від

- 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
28. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 року № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
29. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
30. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12-Text> (дата звернення: 23.05.2023).
31. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 15.02.2002 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
32. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.05.2023).
33. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.05.2023).

References

1. Declaration on Local Self-Government: UN. Economic and Social Council. 1987, 1st sess. : New York. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/156504>

- (accessed 23 May, 2023).
2. Byudzhetnyy kodeks Ukrayiny: Kodeks Ukrayiny vid 08.07.2010 No. 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (accessed 23 May, 2023).
 3. Vasina A. Pidvyshchennya efektyvnosti publichnoho upravlinnya z vykorystanniam potentsialu partnerstva. Aktualni problemy menedzhmentu ta publichnoho upravlinnya v umovakh suchasnykh vyklykiv: Materialy dopovidey IV Vseukrayinskoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu. Ternopil, 4 travnya 2023 roku. Ternopil, 2023. S. 27-30. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48083/1/ZBIRNIK_2023_%D0%B F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_04_05_2023.pdf#page=27 (accessed 26 May, 2023).
 4. Vatamanyuk-Zelinska U. Z., Matsey K. P. Finansovo-ekonomichna baza mistsevykh biudzhektiv yak zaporuka stabilnoho rehionalnoho rozvytku. Innovatsiyna ekonomika. 2023. 1. S. 71-78. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1016/1108> (accessed 26 May, 2023).
 5. Demyanchuk O. I. Teoretychni osnovy finansovoho potentsialu mistsevykh biudzhektiv ta yoho skladovi. Naukovi zapysky. Ser.: Ekonomika. 2012. 20. S. 73-75. URL: http://eprints.oa.edu.ua/1571/1/NZ_Vyp_20.pdf#page=73 (accessed 26 May, 2023).
 6. Deyaki pytannya finansuvannya proham ta proektiv rehionalnoho rozvytku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny; Poryadok vid 16.11.2016 No. 827. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2016-%D0%BF#Text> (accessed 26 May, 2023).
 7. Yevropeyska khartiya mistsevoho samovryaduvannya vid 15 zhovtnya 1985

- roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (accessed 23 May, 2023).
8. Zhvanenko S. A., Ledovska L. V. Dyalnist bankivskykh ustanov u sferi zaluchennya dodatkovykh dzherel finansuvannya hromad. *Ekonomika ta derzhava*. 2022. No. 1. S. 108–113. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5109&i=18> (accessed 26 May, 2023).
 9. Koval V. Zabezpechennya finansovoyi samodostatnosti terytorial'nykh hromad: dosvid krain YES. *Svit finansiv*. 2022. 2(71). S. 119-132. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45829> (accessed 26 May, 2023).
 10. Konstytutsiya Ukrainy vid 28 chervnya 1996 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96–bp> (accessed 23 May, 2023).
 11. Kryvokuls'ka N. Administratyvnyy menedzhment u systemi menedzhmentu orhaniv derzhavnoyi vlady. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy*. 2013. No. 1. S. 22-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_1_5 (accessed 25 May, 2023).
 12. Mistsevyi ekonomichnyy rozvytok: modeli, resursy ta instrumenty finansuvannya: praktychnyy posibnyk : u 5 chast. / N. Baldych ta in.; Federatsiya kanadskykh munitsypalitetiv / Proyekt mizhnarodnoyi tekhnichnoyi dopomohy "Partnerstvo dlya rozvytku mist". K., 2020. Chast. 5: Grantovi instrumenty finansuvannya MER. 64 c. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/605/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_5.pdf (accessed 26 May, 2023).
 13. Morhun V.V. Konstytutsiyno-pravovi osnovy mistsevoho samovryaduvannya v Ukraini. Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsial'noho rozvytku derzhavy. Kharkiv, 2018. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/28.pdf (accessed 23 May, 2023).

14. Podatkovyy kodeks Ukrayiny: Kodeks Ukrayiny; Zakon, Kodeks vid 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed 23 May, 2023).
15. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo: Zakon Ukrayiny vid 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (accessed 26 May, 2023).
16. Pro dobrovil'ne ob'ednannya terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrayiny vid 5 lyutogo 2015 roku № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19-Text> (accessed 23 May, 2023).
17. Pro dostup do publichnoyi informatsiyi: Zakon Ukrayiny vid 13 sichnya 2011 roku № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17-Text> (accessed 23 May, 2023).
18. Pro zapobihannya koruptsiyi: Zakon Ukrayiny vid 14 zhovtnya 2014 roku № 1700-VII № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18-Text> (accessed 23 May, 2023).
19. Pro zasady derzhavnoyi rehional'noyi polityky: Zakon Ukrayiny vid 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (accessed 23 May, 2023).
20. Pro zatverdzhennya Poriadku zdiysnennya mistsevykh zapozychen': Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny; Poryadok, Perelik vid 16.02.2011 № 110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/110-2011-%D0%BF#Text> (accessed 26 May, 2023).
21. Pro zatverdzhennya Poriadku rozmishchennya tymchasovo vil'nykh koshtiv mistsevykh byudzhativ na vkladnykh (depozytnykh) rakhunkakh u bankakh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny; Poryadok vid 12.01.2011 № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2011-%D0%BF#Text> (accessed 26 May, 2023).

22. Pro zvernennya hromadyan: Zakon Ukrayiny vid 2 zhovtnya 1996 roku № 393/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80-Text> (accessed 23 May, 2023).
23. Pro investytsiynu diyal'nist': Zakon Ukrayiny vid 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (accessed 26 May, 2023).
24. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini: Zakon Ukrayiny vid 21 travnya 1997 roku № 280/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-Bp-Text> (accessed 23 May, 2023).
25. Pro mistsevi vybory: Zakon Ukrayiny vid 14 lypnya 2015 roku № 595-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19-Text> (accessed 23 May, 2023).
26. Pro orhany samoorhanizatsiyi naselennya: Zakon Ukrayiny vid 11 lypnya 2001 roku № 2625-III № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14-Text> (accessed 23 May, 2023).
27. Pro rynky kapitalu ta orhanizovani tovarni rynky: Zakon Ukrayiny vid 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (accessed 26 May, 2023).
28. Pro sluzhbu v orhanakh mistsevoho samovryaduvannya: Zakon Ukrayiny vid 7 chervnya 2001 roku № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14-Text> (accessed 23 May, 2023).
29. Pro spivrobotnytstvo terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrayiny vid 17 chervnya 2014 roku № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18-Text> (accessed 23 May, 2023).
30. Pro status narodnoho deputata Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 17 listopada 1992 roku № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12-Text> (accessed 23 May, 2023).

31. Pro stvorennia yedynoyi systemy zaluchennya, vykorystannya ta monitorinhu mizhnarodnoyi tekhnichnoyi dopomohy Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; Poryadok vid 15.02.2002 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text> (accessed 26 May, 2023).
32. Pro shvalennya Kontseptsii reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukraini: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 № 333-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (accessed 23 May, 2023).
33. Tsivil'nyy kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy; Zakon, Kodeks vid 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed 26 May, 2023).